

2022 הקאמרטה
2023 הישראלית ירושלים
מנהל מוזיקלי: אבנר בירון

Passion for Music

עונה 39 | כלים וקולות

הפילוסוף

הקאמרטה הישראלית ירושלים / מנהל מוזיקלי: אבנר בירון

נגני התזמורת

נגנים אורחים ביצירתו של בן-חיים	קרון יער	חליל	ויולה	כינור ראשון
	אלון ראובן**	אסתי רופא**	שולי ווטרמן**	מתן דגן*
	מיכאל אלטשולר	אבישי סרוגו°	סרגיי דובוב	נטשה שר*
מנדולינה			מרתה סיקורה	כרמלה ליימן***
אבי אביטל	חצוצרה	אבוב	בוריס רימר	פטר בוברובסקי
רועי חי	רז ארד°	מוקי זוהר**	אדוארד שובייב	פולינה גרושיקובה
	דן ורון°	אורי מירז		רומן יוסופוב
גיטרה			צ'לו	מיכאל פֶּפֶה
איתי ביינר	צ'מבלו	קלרנית	צבי אורליאנסקי**	
	איריס גלוברזון־הירש°	שירה אליסף**	מרינה כץ**	כינור שני
נבל		עידו אזרד°	אלכסנדר סינליקוב***	אדוארד רזניק**
גִּתִּית בועזסון	טימפני	בסון	אסתר וְלֶדְרֶס	הדס פבריקנט***
	קרון פנפיומן־זהבי**	מאוריצי פאז**	קונטרבס	אומרי צח
צ'מבלו		ילוצין קרוס סדיו	קאי ג'ק	מיכאל קונצביץ'
איריס גלוברזון־הירש	*כנר ראשי		קיריל בייקוב	קרון שושני
	**נגן מוביל			סמדר שידלובסקי
	***משנה לנגן מוביל			אליקום זלצמן°
	נגן אורח			

חברי העמותה וחברי הוועד המנהל

עו"ד יאיר גרין*, יור' אבנר אזולאי, יעקב אייזנר*, פרופ' רות ארנון*, פרופ' שלמה בידרמן, דוד בלומברג*, ד"ר יורם בלשר*, פרופ' אבי בן בסט, רו"ח תלמה ברבש־קנולר, פרופ' בני גיגר*, ד"ר רויטל הולנדר*, אפרת ימן גרשוני*, אילן דה פריס*, פרופ' משה הדני*, גרשון זוהר, יהודה זיסאפל, רות חשין*, משה מיכלס*, פרופ' מנחם פיש, ד"ר שמואל קבילי*, רו"ח רענן קופי*, פרופ' אורי קרשון, אלי שחר, ד"ר לאה שמיר־שנאן*, ברוך שלו, דב שפיר

צוות הניהול

מנהל כללי יורם יוגנמן **מנהל אדמיניסטרטיבי** מיכאל קונצביץ' **מפיקה** שרה טיילור דוד **רכז תוכני מוזיקה** ד"ר רון מרחבי **מנהלת שיווק ופרסום** נדיה רז חכם **קרקוצקין צוות השיווק** מירב האן, אורנה יצחק **מנהלת מכירות** דגן פדר **מנהל משרד ועוזר מנכ"ל** אלון שניר **מנהל־במה** אורי נחום, ואלרי אקסיונוב **טכנאי הקלטות** איתן שמאי **הנהלת חשבונות** שרית יצחקי **יעוץ משפטי** עו"ד עמי פולמן

מחלקת מנויים: *3926 / 1-700-55-2000 / בימים א'-ה' 09:00-17:00

משרד התזמורת: רח' דוד המלך 26, ירושלים / טל: 02-5020503 / פקס: 02-5020504
כתובתנו באינטרנט: www.jcamerata.com / אימייל: info@jcamerata.com

כתובת התוכנית: בני הנדל **יעיצוב גרפי:** חגית מימון
ציילום: זוהר רון, מיכאל פביה, הספרייה הלאומית של ישראל, מרק אולברזימק, בסטיאן אחרד, יח"צ, הלנה קוק, פליקס בראדה, סאטושי אוויגי, בנג'מין אילובגה, לוקאס רייכרט, סיימון פולר וורנר, מאטס באקר, בובריק, מרקו בורגרייב, ג'וליאן מינו אראטו, ליווד קאנקו

הפילוסוף

אבנר בירון מנחח
אבי אביטל מנדולינה (ישראל-גרמניה)

אנטוניו ויואלידי (1741-1678)
קונצ'רטו לכינור בלה מינור, אופ' 3 מס' 6, ר"ז 356,
בנוסח למנדולינה
אלגרו / לרגו / פרסטו

יוזף היידן (1809-1732)
סימפוניה מס' 22 במי במול מז'ור ("הפילוסוף")
אדג'ו / פרסטו / מינואט וטריו / פינלה: פרסטו

יוהאן נפומוק הומל (1837-1778)
קונצ'רטו בסול מז'ור למנדולינה ולתזמורת
אלגרו מודרטו א גרציזוזו / אנדנטה קון וריאציוני / רונדו

הפסקה

פאול בן-חיים (1984-1897)
סונטה לשתי מנדולינות, לגיטרה, לצ'מבלו, לנבל ולתזמורת כלי קשת
אלגרו / קלמו (שליו) / מודרטו

חואן כריסוסטומו אריאגה (1826-1806)
סימפוניה ברה מז'ור
אדג'ו - אלגרו / אנדנטה / מינואט: אלגרו וטריו / אלגרו קון מוטו

מוזיאון תל אביב לאמנות
יום ו', 23.6.23 בשעה 13:00
מוצ"ש, 24.6.23 בשעה 21:00

מכון ויצמן למדע ברחובות, אודיטוריום מיכאל סלע
יום א', 25.6.23 בשעה 20:00

אלמא מרכז אמנויות, זכרון יעקב
יום ב', 26.6.23 בשעה 20:00

תיאטרון ירושלים, אולם הנרי קראון
יום ג', 27.6.23 בשעה 20:00

אבנר בירון / מנהל מוזיקלי ומנצח

מעוף וחדשנות מאפיינים את אבנר בירון, המייסד, המנהל המוזיקלי והמנצח הקבוע של הקאמרה הישראלית ירושלים. בעבודה שיטתית ויצירתית הקנה לתזמורת יוקרה בארץ ובעולם, והופעותיה תחת שרביטו זוכות לשבחי הביקורת, לאמון המנויים הוותיקים ולהערכתם של מצטרפים חדשים.

זוהי העונה ה-39 של הקאמרה. מלבד הופעותיה בארץ, הופיעה באולמות מרכזיים בפריס, באמסטרדם, בברלין, בלוצרן, בבאזל, בז'נבה, במדריד, בניו יורק, בווינינגטון, בלוס אנג'לס, בשיקגו, באלסקה, בבייג'ין, בשנחאי, בטביליסי, בירואן, בסידיני, במלבורן, בבנגקוק ובוורשה.

מובן כי עמוד התווך של רפרטואר הקאמרה הישראלית בנוי מנכסי צאן הברזל של המוזיקה הקלאסית לדורותיה ולסגנונותיה. עם זה, בעת תכנוני הרפרטואר השנתיים, אבנר בירון בוחר לשלב לצד יצירות אהובות של יוצרים בעלי שם גם יצירות מסקרנות מן המוזיקה העולמית שאין מרבית להשמיע באולמי הקונצרטים ולהזמין בעבור התזמורת יצירות חדשות ממלחינים ישראלים.

את הקריירה המוזיקלית שלו החל אבנר בירון כחלילן בתזמורת הפילהרמונית הישראלית ובתזמורת הקאמרית הישראלית. לפני כן למד ביולוגיה באוניברסיטה העברית והשתלם בניצוח באקדמיה למוזיקה בווינה ובמוצרטאום של זלצבורג. גישתו למוזיקה ולאינטרפרטציה מושפעת מהשכלתו הרחבה במוזיקה ובמדע. כחלילן הירבה להופיע בהרכבים קאמריים וברסיטלים, וניהל כיתות אמן רבות משתתפים בארץ ובעולם. כמחנך העמיד דורות של חלילנים ושל מורים לחליל. הוא הקים בזמנו את "אנסמבל סולני הגליל", הרכב וירטואוזי שזכה להצלחה בינלאומית בזמן קצר.

אבנר בירון ניצח על התזמורת הפילהרמונית הישראלית, התזמורת הסימפונית ירושלים, התזמורת הסימפונית חיפה והסינפוניתה באר שבע, והוא מוזמן לנצח על תזמורות ברחבי העולם. כמו כן היה המנהל המוזיקלי של פסטיבלים, ביניהם "חגיגות המוזיקה באבו גוש" ו"ימי מוזיקה וטבע בגליל".

ב-1994 החל בירון לכהן כראש האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים. בשלוש הקדנציות של כהונתו הצעיד את האקדמיה להישגים מרשימים: הוא יזם את פתיחתה של מחלקה למוזיקה מזרחית, הקים את התזמורת הקאמרית של האקדמיה ויסד את הפקולטה למוסיקה רבת-חומית. בירון נבחר לכהן כחבר הוועדה המתמדת של ארגון האקדמיות הגבוהות למוזיקה באירופה (AEC).

בשנת 2005 זכה בכרס שרת החינוך על מצוינות ותרומה אמנותית רבת-שנים בתחום המוזיקה בארץ, ובשנת 2013 העניק לו משרד התרבות והספורט פרס ע"ש אריק איינשטיין ליוצרים שתרמו להתפתחות התרבות הישראלית לדורותיה.

אבי אביטל / מנדולינה

אבי אביטל הוא אמן המנדולינה הראשון שנגינתו זיכתה אותו במועמדות לפרס גראמי. את שליטתו בכלי משווים תדיר לזו של הגיטריסט אנדרס סגוביה והכנר יאשה חפץ. אביטל אינו רק "כפצת כריזמה", ככינויו של הניו יורק טיימס, אלא גם מנוע טורבו מאחורי הרחבתו של רפרטואר המנדולינה. יותר ממאה יצירות הוזמנו בעבורו, אותן השמיע עם תזמורות כגון הפילהרמונית של מינכן בניצוח קז'ישטוף ארְבֶּנסְקי, הסימפונית של אטלנטה בניצוח רוברט סְפֶנְט, הסימפונית הלאומית של רשות השידור האיטלקית בניצוח רייאן בְּנֶקְרֹפֶט והסימפונית של ה-BBC בניצוח דניאלה רוסֶטיוני. עוד היה סולן עם הפילהרמונית הישראלית, הסימפונית הגרמנית של ברלין ותזמורת טוֹנְהֶלֶה של ציריך.

אביטל החל ללמוד נגינת מנדולינה בגיל שמונה בעיר הולדתו, באר שבע. עד מהרה הצטרף לתזמורת המנדולינות הפורחת מייסודו ובניהולו של מורו הנערץ, שמחה נתנזון. את השכלתו הגבוהה רכש באקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים ובקונסרבטוריון צ'ֶרְה פוליני בפדובה. ב-2007 זכה בפרס ארקין בתחרויות האביב וב-2008 בפרס שר התרבות.

נקודות שיא בלוח הקונצרטים של אביטל בעונה 2022/23 היו נגינת קונצ'רטי למנדולינה שהלחינו בעבורו ג'ניפר היגדון, אנה קליין וג'ובאני סולימה; סיורים עם תזמורת סנט מרטין הלונדונית, תזמורת איל ג'רדינו ארמוניקו של מילאנו, אנסמבל B'Rock הבלגי ואנסמבל ארקאנג'לו הבריטי, רסיטלים עם האקורדיוניסטית קְסֶיְנִיה סִדוּרוֹבָה, הצ'מבלנית אולגה פֶּשְׁצֶ'נְקו והפסנתרן עומר קליין וכן סיור באוסטרליה עם הצ'לן-מלחין ג'ובאני סולימה. בימים אלה אביטל משיק בברלין מיזם ושמו "אנסמבל בין עולמות", החוקר תרבויות ועולמות מוזיקליים, ושיתמקד השנה במוזיקה מחצי האי האיברי, מאגן הים השחור ומאיטליה.

לאביטל חוזה בלעדיות עם חברת דויטשה גרמופון. תקליטו השישי עמה, "אמנות המנדולינה", זכה לשבחי הטיימס, האינדיפנדנט, ירחון המוזיקה "גרמופון" וירחון המוזיקה של ה-BBC. גם התקליטים הקודמים, "באך" (2019), "אביטל פוגש את אביטל" (2017), "ויואלדי" (2015), "בין עולמות" (2014) ואלבום עיבודי אביטל לקונצ'רטי של באך (2012) קצרו פרסים ושבחים.

אנטוניו ויואלדי

קונצ'רטו לכינור בלה מינור, אופ' 3 מס' 6
ר"ו 356, בנוסח למנדולינה
כ-7 דקות

אלגרו / לרגו / פרסו

של הבארוקיסט האיטלקי והירבו להשמיע אותן בקונצרטים מתוקשרים היטב.

אשר לקונצ'רטו שלפנינו: הוא השישי בתריסר קונצ'רטי לכינור שחיבר ויואלדי בעשור הראשון של המאה ה-18 ואיגד אותם לידי אופ' 3. כבן שלושים היה אז, כבר מודע לערכו, והחליט שהגיעה השעה לפרסם את הקונצ'רטי, ולא בארצו, אלא במרכז אירופה. ב-1711 יצא לאור אופ' 3 על ידי מו"ל אמסטרדמי, וסביר להניח כי השם הסקסי "ההשראה ההרמונית" היה פרי המצאתו. הלקט הוקדש לפרדיננדו די מדיצ'י, נסיך טוסקנה, פילנתרופ שהירבה לתת את חסותו גם ליצירותיהם של טובים אחרים, כגון אלסנדרו סקרלטי וגאורג פרידריך הנדל. האופוס היכה גלים! מכירותיו לא נפלו מאלה של האופוס שיפורסם מאוחר בהרבה, ובו "ארבע עונות" האלמותי.

בזכות אורחנו, אבי אביטל, יצטלצל צלילי מנדולינה במקום שבו היה אמור להזמרר לו הכינור. הקונצ'רטו תלת-פרקי, מהיר-איטימי-היר, ובו התזמורת והסולן מביאים אלינו את מיטב ההשראה ההרמונית ויכולת ההמצאה של אנטוניו ויואלדי הוונציאני. יצירה אידיאלית לפתיחת קונצרט.

הבארוק אהב את הקונצ'רטו גרוסו - קבוצת סולנים בשיח עם אנסמבל. ויואלדי היה מן הראשונים שהיטו את הכף אל קונצ'רטו סוליסטה - סולן אחד (או יותר, אך בכלי זהה) מול אנסמבל. כיוון שכנר היה, לא ייפלא שכמחצית מהקונצ'רטי שלו כתובים לכינור, כמו הקונצ'רטו שלפנינו.

ויואלדי, כומר וכנר אדמוני בן 25, הגיע "בית המחסה של החסד" שבוונציה, מוסד לילדים יתומים וילידות נטושות, לשמש להם מורה למוזיקה. מדיניות המוסד הייתה לשלוח את הבנים להתלמד אצל בעלי מלאכה ולתת לבנות חינוך מוזיקלי ממושך וקפדני. בשלושים שנותיו ב"אוספדלה דלה פִּיטָה" לימד ויואלדי את החוסות נגינת כינור וויולה דה גמבה, אך גם הלחין וניצח. מן המעולות שבבנות בנה תזמורת מעולה ומקהלה מופתית, אבן שואבת לשומעים רבים. גתה ורוסו, למשל, חצו את האלפים לשומען. הקנטור באך מלייפציג לא נסע, אך התפעל כל כך מהפרטיטורות שהגיעו עדיו, עד כי עיבד כמה מהקונצ'רטי, או אף ניגנם כאילו הוא המחבר. זכויות יוצרים חוקקו הרבה יותר מאוחר.

רוב היצירות של ויואלדי לא נדפסו, אלא נותרו פזורות כאן ושם בכתבי יד. יותר מזה: כמעט מאתיים שנה היו יצירותיו עלומות למדי. צרורות היו אולי בתודעת כמה מומחי מוזיקה. רק בראשית המאה הקודמת, צף ועלה ויואלדי אל תודעת הקהל, ולא במעט בזכות המשורר האמריקני עזרא פאונד ובת זוגו, הכנרת אולגה ראג', שבעת שהותם באיטליה הפשיסטית מקדשת "השורשים התרבותיים", התחקו אחר עוד ועוד יצירות

אדג'ו / פרסטו / מינאט וטריו / פינלה: פרסטו

אנטוניו ויואלדי נפטר לא בעירו, כי אם בווינה ביולי 1741, ושם נקבר. ה"הידיעה המרעושה" כאילו יוזף היידן, אז בן תשע וזמר טרבל בקתדרלת שטפאן הקדוש, שר בהלווייתו, מצוצה קרוב לוודאי מן האצבע. המלחין הוונציאני מת נטול פטרון וחסר פרוטה, ועל כן לא היה שם כל תקציב להשמעתה של מוזיקה.

אך הבה נריץ את הגלגל עשרים שנה קדימה: ב-1761 זכה מאסטרו ג'ורג' יוזף ורנר, המנצח הוותיק של תזמורת אחוזת אסטרהאזי - למורת רוחו - בסגן: יוזף גם הוא. יוזף היידן! קשה כשאלו קנאה! "משרבט פזמונים" כינה המנהל-מנצח בן ה-70 את סגנו בן ה-29, ו"ספסר של אופנות מתחלפות". ברור: המנצח רב-הוותק לא השכיל להעריך את אופנת הרביעיות, הסונטות והסימפוניות שבישר הצעיר, ולא הבין שתורו של עידן חדש בא. סגן המנצח מצדו דווקא הקפיד בכבוד המאסטרו: כשהגיע הוא עצמו לגיל 70, פרסם שש הלחנות על בסיס יצירותיו של ורנר לזכרו. ראוי גם לנו להוקיר את ורנר זה: על טיפוח התזמורת שקיבל היידן לידי ושאיפשרה לו לפצוח במסע ניסויים מוזיקליים פורה שיעניקו לו כעבור ארבעים שנה את צמד התארים "אבי הרביעייה" ו"אבי הסימפונייה".

סימפונייה מס' 22, מן המושמעות ביותר ברפרטואר של היידן, נולדה ב-1764, שלוש שנים אחרי הגעתו לאחוזה ושנתיים לפני מינויו למנצח ראשי. בתזמורת אסטרהאזי היו בין 15 ל-20 נגנים, לא יותר, אך רבים ידעו לנגן בכמה כלים. דבר זה משתקף גם בסימפונייה זו, המתוזמרת באורח יוצא דופן: לצד שתי קרנות, כלי קשת וצ'מבלו,

מככבות גם שתי קרנות אנגליות, שנוגנו קרוב לוודאי בידי האבובנים. לא זו בלבד שזוהי הסימפונייה היחידה של היידן המתוזמרת כך, אלא אליבא דיודעי דבר, אין לשילוב כזה אח ורע במוזיקה כולה. אולי גם את מקור כינויה של היצירה "הפילוסוף" יש לחפש בשילוב הזה: בפרק הראשון, על רקע תקתוק עקשן כשל שעון, הקרנות האנגליות וקרנות היער מנהלות דו־שיח, המזכיר שאילת שאלות ומתן תשובות, ממש כבסימפוזיון פילוסופי.

הלשון המוזיקלית מנבאת את הסגנון הקלאסי שיפתח היידן, אך מבנה הסימפונייה נטוע עדיין בקונבנציה הבארוקית של סונטה כנסייתית: ארבעה פרקים, במתכונת אטי־היר־אטי־היר. **פרק א'**, שבו הדיאלוג הפילוסופי, אטי ומהורהר, כתוב בצורת הסונטה, והוא אורך כמחצית מזמן היצירה. **פרק ב'** כתוב בצורת הסונטה גם כן, ומזגו מהיר ונמרץ. **פרק ג'** הוא מחול מינאט רב־חזרות ומשולש־משקל; בסופו טריו המכיל בפתיחתו הד לפתיחה של פרק א'; בטריו בולטות שתי הקרנות, ברגיסטר גבוה במיוחד. **פרק ד'** שב אל צורת הסונטה והוא אחת הדוגמאות המוקדמות ל"מנגינת צ'יד", כפי שיופיעו בסימפוניות מאוחרות יותר של היידן, כגון סימפונייה מס' 65 וסימפונייה מס' 73.

הקאמרטה הישראלית ירושלים

סדרת כלים וקולות

30-28
מרץ 05

אבנר בירון מנצח
מריה ד'ואוא פירש
פסנתר (פורטוגל)
עידו בר-שי פסנתר
(ישראל-גרמניה)

מוצרט, צבי אבני ובטהובן

30-28
אוקטובר 01

אבנר בירון מנצח
וסלאבה הוסקובה
מצו סופרן (צ'כיה)
גלעד הראל קלרינט

דבוז'ק, בטי אוליברו ומוצרט

4-2
מאי 06

פול גדוויין מנצח
(אנגליה)
סטיבן איסרליס
צ'לו (בריטניה)

שומן, טאבנר ושוברט

26
נובמבר 02

אבנר בירון מנצח
אנה סופי מטר
כינור (גרמניה)

במסגרת
פסטיבל
גשרים
מוזיקליים

באך, פנדרצקי, ושוברט

40
שנות איכות

9-8
יוני 07

אבנר בירון מנצח
ויקטוריה מולובה כינור
(רוסיה-בריטניה)

ערב שכולו בטהובן

7-4
ינואר 03

ז'אן כריסטוף ספינוזי
מנצח (צרפת)
סבסטיין ז'קו חליל
(שווייץ-גרמניה)
מור בירון בסון
(ישראל-גרמניה)

פורה, מוצרט ופולצ'ק

8-6
יולי 08

אבנר בירון מנצח
מקהלת NFM ורשה
(פולין)
סולנים יפורסמו
בהמשך

מנדלסון ומוצרט

6-3
פברואר 04

ריינהרד גבל מנצח
(גרמניה)
הילרי קוויני סופרן
(אנגליה)
מרטן אַנְגֶלְצ'וּס
קונטרטהנור (הולנד)

היידן, מוצרט, הנדל ופרגולזי

עונת המינויים 2023-2024

סדרת סולנים בסערה

05
מרץ 4-9

אנדרס מוסטון כנר ומנצח
אנה ליסה בזרודני
(כינור (אסטוניה)
אינגלי לייב אבוב (אסטוניה)
פטר קרפובסון (אסטוניה)
מרינה כץ צ'לו

היידן, סיבליוס ופרוקופייב

01
אוקטובר 16-12

נטשה שר כינור
מתן דגן כינור
אלון ראובן קרן יער
עדן אגרנט מגד פסנתר
(ישראל-בריטניה)

באך, ויואלדי ומוצרט

06
אפריל 17-21

איתן שמיסר מנצח
(ישראל-רומניה)
ארז עופר כינור
(ישראל-גרמניה)
אדריאן לה מארקה
ויולה (צרפת)

ברוך, דבז'אק ומוצרט

02
דצמבר 3-1

אבנר בירון מנצח
פיוטר אנדרד'בסקי
פסנתר (פולין-צרפת)
סלאבומיר הולנד
קריין (פולין)

במסגרת
פסטיבל
גשרים
מוזיקליים

בטהובן, ברנדשווילי ושוסטקוביץ'

07
מאי 23-27

דוד חימנז מנצח
(ספרד)
אדגר מורו צ'לו (צרפת)
רואי דיין מנדולינה

היידן, קלאצ'ה ובטהובן

03
ינואר 15-12

צ'ארלס
אוליביירי-מונרו מנצח
(מלטה-קנדה)
יהואן דאל'נה כינור
(שוודיה-נורווגיה)
מוקי זוהר אבוב

פרוקופייב, ווהן ויליאמס ווריץ'ק

08
יוני 27-30

דבורה ולדמן מנצחת
(ברזיל-צרפת)
ז'אן אפלאם בון'קה
פסנתר (צרפת)

היידן, סקלקוטאס ושוברט

04
פברואר 26-22

דוד גרימל
כנר ומנצח (צרפת)

מוצרט, ברבר ושוברט

יוהאן נפומוק הומל

קונצ'רטו בסול מז'ור
למנדולינה ולתזמורת

כ-16 דקות

אלגרו מודרטו א גרציוזו /
אנדנטה קון וריאציוני / רונדו

הומל נחשב בילדותו ילד פלא כמוצרט ובבגרותו פסנתרן וירטואוז כבטהובן. כשהכיר מוצרט את הומל בן השמונה, התפעל כל כך, עד כי הפך אותו לבן בית ולימדו חינוך לאורך שנתיים. או אז נטל יוהאנס הומל את בנו יוהאן (יאן) - ממש כלאופולד מוצרט בזמנו את וולפֶּךְל - למסע קונצרטים חובקי־אירופה, להציג את הפלא. בשוכם מהמסע, זכה הנער ללמוד אצל אַלְבֶּרְכְטְסְבֶּרְגֶּר וסליירי, ולימים ירש את מקומו של היידן כקפלמייסטר של אחוזת אסטרהאזי. בתום שבע שנים היה לקפלמייסטר בשטוטגרט ובוויימאר, שם אף לימד נגינת פסנתר את הקיסרית לעתיד אאוגוסטה.

כשדרך כוכבו של בטהובן בווינה, היה לו הומל מתחרה, ולא רק כפסנתרן־מאלתר אלא גם כמלחין. מבקרי המוזיקה של הזמן ההוא העריכו את שניהם במידה שווה. להם לא היה מושג כי המוניטין של המהפכן פרו־השיעור יותיר את שם מתחרהו בצל. עם זה יש לומר, שלא רק מתחרים היו הומל ובטהובן, אלא גם חברים. הם למדו אצל אותם מורים, ניגנו באוזני אותם קהלים, הושפעו זה מזה והעריכו זה את זה. לפני מותו ביקש בטהובן מהומל כי בטקס אשכבתו יאלתר משהו לזכרו, וכך היה.

הומל פרסם אופרות, קנטטות ומיסות, מוזיקה קאמרית ויצירות לפסנתר, ובהן סונטות וקונצ'רטי. סימפוניות לא. "בזה" טען, "אין להתחרות בבטהובן". כלכלית עשה חיל. עם זה, בשלהי חייו נתפס כמייצג את הסגנון הקלאסי העובר מן

העולם, בעוד שאת לודוויג ואן בטהובן היללו כמבשרו של העידן הרומנטי.

העובדה שהומל הלחין קונצ'רטו (ואחר כך גם סונטה) למנדולינה* מפתיע וגם לא. מפתיע, כי רוב היצירות למנדולינה נוצרו בידי מחברים "עממיים", נגני הכלי ומוריו. פחות מפתיע, כי הכלי השתרבב בכל זאת פה ושם למוזיקה האמנותית. הן בשירי מוצרט, הן ביצירות בטהובן ניתן למוצאו.

הקונצ'רטו של הומל עשוי, כצפוי, שלושה פרקים: **הראשון** שמח וחינני, כשמו. לאורך 48 תיבות, לא פחות, האנסמבל משמיע אקדמה נאה, בטרם ניתנת לסולן רשות דיבור. הציפיה משתלמת: נגינתו המלוּוּה מסחררת. עוד שלוש פעמים שב האנסמבל להשמיע את פזמונו - ריטורנלו בלעז - והאמרות הסולניות רק מתחכמות והולכות. קדנצה אין בפרק א'. **הפרק השני** איטי ובו נושא ושלוש וראציות. **בפרק השלישי**, הריקודי, צוות שתי קדנצות קצרצרות. עוד ראוי לציין כאן את השיאים היפים שאליהם מגיע הדיאלוג התוך־אנסמבלי: שיח מרנין בין כלי הנשיפה (החלילים וקרנות) לכלי הקשת.

*השם הנגרי "מנדולינה" מאגד למעשה כלים הנבדלים במבנם ובמספר מיתריהם והקרויים בשמות ערים ואזורים באיטליה: מנדולינה של נאפולי, גֶרְשֵׁיה, קרמונה, מילאנו, ג'נובה, לומברדיה, סיציליה.

פאול בן־חיים

סונטה לשתי מנדולינות, לגיטרה,
לצ'מבלו, לנבל ולתזמורת כלי קשת

כ-14 דקות

אלגרו / קלמו (שלי) / מודרטו

נקדים את המאוחר: ביצירה זו עשה פאול בן־חיים נסיון נועז לערב מזרח ומערב, ולפי אבי אביטל ומיכאל וולפה, היא מבוססת על סונטה קאמרית שנועדה במקורה לעוד, לקאנון ולסנתור.

לאחר שלמד בילדותו כינור, ויולה ופסנתר והשתלם בהלחנה ובניצוח באקדמיה למוזיקה של מינכן היה פאול פֶרְנַקְנְבוּרְגֶר לעוזר מנצח של ברונו וולטר באופרת מינכן. בשנות העשרים ניצח על תזמורת האופרה של אאוגסבורג, ובמקביל החל להלחין שירים ומוזיקה סימפונית וקאמרית.

בשל יהדותו סולק פרנקנבורגר ב-1932 מעבודתו והשקיע את מרצו בהלחנה, אך ב-1933, אחרי שבִּזְזָה בעיתונות הנאצית על ביצוע האורטוריה שלו "יורם", ארז את חפציו ועלה לארץ ישראל. בתל אביב נטל לו את השם בן־חיים, ואחרי שנות הסתגלות ולימוד דקדקני של השפה העברית שב להלחין: שתי סימפוניות, קונצ'רטי, סונטות, שירים, מוזיקה קאמרית וליטורגית.

ידע השפה סייע לו בהוראה באקדמיה למוסיקה בירושלים, ושם הכשיר מלחינים רבים, ובהם מקס ברוז, צבי אבני, בן ציון אורגד, עמי מעייני, נועם שריף ונעמי שמר. לבן־חיים היה חשוב לשלב מוטיבים מזרחיים ביצירותיו. הוא התוודע אליהם בעיקר בזכות ידידותו עם הזמרת ברכה צפירה ועם כמה נגנים בתזמורת בית השידור הישראלי בירושלים*.

ליצירה שלפנינו שני סיפורי לידה, האחד גלוי והאחר נסתר. הגלוי משוטח בספרו

של פרופ' יהואש הירשברג*, וזה עיקרו: בדצמבר 1968 מת לפתע ידיד נפשו של בן־חיים, הפסנתרן צ'מבלו פרנק פלג, והמלחין החליט לחבר יצירה לזכרו. היצירה הושלמה ב-1969 והירשברג מתארה כך: "התזמורת נחלקה לשני הרכבים מלאים של כלי קשת משני עברי הבימה, וביניהם הרכב כלי פריטה - גיטרה, שתי מנדולינות, צ'מבלו ונבל - סינתזה בין הקונצ'רטו גרוסו הבארוקי לצליליות מזרחית". לזיהויים של גבולות הצליליות המזרחית אצל בן־חיים, נזקק הירשברג לציטוטו של המבקר אורי אפשטיין, שהעלה טענה זו: "עד כדי הכללת עוד וקאנון בתזמורת לא הגיע בן־חיים, אם משום שמרנות ואם משום חשש משעטנז". מיד נראה שסיפור הלידה "הנסתר", יתן מענה הולם לטענה שמשמיע כאן אפשטיין.

בשנת 2000 גילה קולגה של אביטל, הגיטריסט יובל אביטל (אין קשר משפחתי) בקופסה בבית הספרים הלאומי כמה טיטות כתב־יד של יצירה בלתי גמורה

ובלתי מקוטלגת של בן־חיים מראשית שנות השישים. כותרת הטיטוטות "סונטה אַ טְרָה" לגיטרה, למנדולינה ולצ'מבלו. אֶץ הגיטריסט אביטל אל המנדוליניסט אביטל, והשניים החליטו לבצעה לאלתר עם הצ'מבלן יזהר קרשון, אך לא לפני שהציגו את הדפים למורם באקדמיה, המלחין מיכאל וולפה. וולפה הבין מיד שהסונטה הקאמרית שהוא מביט בה היא מעין סקיצה היולית לסונטה שכתב בן־חיים בעבור/לזכר*** פרנק פלג. כדי לאפשר לצעירים לבצעה, איחד בין הטיטוטות השונות ואף השלימן, בהיעזרו בסונטה המאוחרת.

מה עיקר העיקרים בגילוי? אשרור לכך שבן־חיים התכוון - בניגוד לתזה של אורי אפשטיין - ללכת עד הסוף במפגש עם המזרח! על פי שרבוט המילים "סנטור", "עוד", ו"קאנון" בשולי הטיטוטה הכי קדומה, משוכנע וולפה, שהסונטה אַ טְרָה נועדה במקור לנגינה ע"י חבריו, אמני העוד, הסנטור והקאנון מתזמורת "קול ישראל בערבית", ורק משלא הסתייע הדבר בידו, המיר את הכלים המזרחיים במנדולינה, בגיטרה ובצ'מבלו.

נגני חטיבת כלי הפריטה ביצירה:
אבי אביטל מנדולינה
רועי חי מנדולינה
איתי ביינר גיטרה,
גתית בועזסון נבל
איריס גלוברזון הירש צ'מבלו

*ששמותיה הבלתי רשמיים היו "תזמורת קול ישראל בערבית" או "תזמורת זוזו מוסא".

**יהואש הירשברג: פאול בן־חיים - חייו ויצירתו, עם עובד (1983)

***פרופ' וולפה משוכנע, עקב שיחות עבר עם המנצח מנדי רודן והגיטריסט יוסי ירושלמי, שהסונטה דהיום נועדה לביצוע על ידי פרנק פלג, צ'מבלו, יוסי ירושלמי, גיטרה ומשה יעקובסון, מנדולינה. לדעתו, היה זה מותו של פלג שהפך אותה ליצירה לזכרו.

מפגשי הרצאה-קונצרט בשיתוף חוקרים ממכון ויצמן למדע והאקדמיה למוסיקה ירושלים, הכלולים שיחה על מוזיקה ונפלאות המוח

הקאמרטה הישראלית ירושלים
אבנר בירון מנצח

היכל התרבות תל אביב, אולם צוקר

7.7.23

המוח הרגשי
פרופ' איתן גלוברזון (מרצה ומנצח)

אודיטוריום מיכאל סלע
מכון ויצמן למדע, רחובות

6.7.23

המוח הרגשי
פרופ' איתן גלוברזון (מרצה ומנצח)

13.7.23

מוח אנלוגי בעולם דיגיטלי
פרופ' אהוד אחישר

20.7.23

המוח היצירתי
פרופ' רפי מלאך

***3296** | **כרטיסים: 02-5020503**
www.jcamerata.com

שהוא עצמו המלחין, קרא כרוביני: "מדהים!
אתה המוזיקה עצמה!"

אריאגה זכה בפרסים ובכיבודים רבים
בשנותיו בקונסרבטואר ובהגיעו לגיל
שמונה־עשרה היה לעוזר הוראה בכיתתו
של מורו להרמוניה פרנסואה־ז'וזף פֶטִיס
(Fétis). אך טבעו התחרותי ועלייתו
המטאורית גבו מחיר. הוא נפטר בפריס
עשרה ימים לפני יום הולדתו העשרים
ממחלת ריאות - אולי שחפת - או
מתשישות, אולי משתיהן. הוא נקבר בחלקה
בלתי מסומנת בבית הקברות במונמארטר.

קשה לדעת כמה מוצרט, היידן, בטהובן
ושוברט שמע אריאגה בפריס. עם זה,
הסימפוניה הזאת מענגת לא פחות מיצירות
קודמיו, הקלאסיקנים. תחילת **פרק א'**
איטית ומינורית והמשכו נמרץ. מעברי מז'ור־
מינור תכופים מותירים מבוכה: מה הסולם?
פרק ב' שמח וכולו מלודיות מהנות עם
תיבול דיסוננטי. **פרק ג'** העליז מזכיר סקרצו
בטהובני ורבות בו אֵי־הסדיריות הריתמיות.
בטריו החליל מולך. **פרק ד'** שב אל הלך
הרוח האפל, המינורי, אך גם רגעי עליזות יש
בו, במיוחד בסופו. נותר לתהות מה הפסדנו
בשל קוצר חייו של חואן כריסוסומו אריאגה
והאובדן של כה רבות מיצירותיו.

*אבודה אף היא, למרבה הצער.

אדג'ו - אלגרו / אנדנטה /
מינואט: אלגרו וטרי / אלגרו קון מוטו

כה פלאי היה ילד הפלא מוצרט, עד כי שמו
אומץ להביע פלאיות אצל רבים אחרים.
מנדלסון כונה "מוצרט של המאה ה-19",
שוכן נודע בין בני עמו כ"מוצרט הפולני",
רוסיני היה בצעירותו "מוצרט האיטלקי",
יוזף קראוס היה "מוצרט השבדי", תומס
ליֶנְלִי "מוצרט האנגלי", והצרפתים התפארו
בז'וזף בולון דה סן ז'ורז' ("מוצרט השחור").

חואן כריסוסומו אריאגה הוא "מוצרט
הספרדי" (או "מוצרט הבסקי", אם תרצו).
הוא היה ילד פלא, יוצר משובח גם בעשורו
השני, ו... כן, מעבר לעשור השני לא זכה
לחיות. הייתה גם פיקנטריה: הוא נולד ביום
הולדתו של מוצרט (27 בינואר) חמישים
שנה אחריו, ושמותיהם הפרטיים של
השניים היו זהים. הן לשמות וולפגנגוס
תיאופילוס (וברומית: אמדאוס) מוצרט קדמו
גם שמות ההטבלה יוֹאֶנְס כְּרִיסוֹסוֹמוֹס.

בניגוד לתפוקתו משמית־הלסת של מוצרט,
היה יכול יצירותיו של אריאגה דל, ורבות
מהלחנותיו אבדו, כגון האופרה "העבדים
המאושרים" שהשלים בגיל שלוש־עשרה.
בילדותו קיבל שיעורי כינור מאביו ומאחד
מאחיו הבוגרים. את הראשונות בהלחנותיו
למקהלה ולתזמורת השלים בגיל
אחת־עשרה. בסתיו 1821 שלח אותו אביו
ללמוד בקונסרבטוריון הפריסאי, שם התבלט
בכשרונו המולד ובמהירות קליטת החומר.
מורו לקונטרפונקט, לא אחר מאשר לואיג'י
כרוביני הגדול - אז גם מנהל הקונסרבטואר -
כינה את הפוגה לשמונה קולות* של אריאגה
"יצירת מופת". ולמשמע "סטאבט מאטר"
שהשמיע באוזניו, שאל כרוביני את התלמיד
הצעיר "של מי זה?" וכש"הודה" אריאגה

THE PHILOSOPHER

Avner Biron conductor
Avi Avital mandolin (Israel-Germany)

Antonio Vivaldi (1678-1741)

Violin Concerto in A minor, op. 3 no. 6, RV 356
version for mandolin
Allegro / Largo / Presto

Joseph Haydn (1732-1809)

Symphony no. 22 in E-flat Major ("The Philosopher")
Adagio / Presto / Menuetto e Trio / Finale: Presto

Johann Nepomuk Hummel (1778-1837)

Concerto for mandolin and orchestra in G Major
Allegro moderato e grazioso / Andante con variazioni / Rondo

Intermission

Paul Ben-Haim (1897-1984)

Sonata for two mandolins, guitar, harpsichord, harp, and string orchestra
Allegro / Calmo / Moderato

Juan Crisóstomo Arriaga (1806-1826)

Symphony in D Major
Adagio - Allegro / Andante / Menuetto: Allegro e Trio / Allegro con moto

Tel Aviv Museum of Art

Friday, 23.6.23 at 13:00
Saturday, 24.6.23 at 20:00

Weizmann Institute, Rehovot, Michael Sela Auditorium

Sunday, 25.6.23 at 20:00

Elma Arts Center, Zichron Yaakov

Monday, 26.6.23 at 20:00

Jerusalem Theatre, Henry Crown Hall

Tuesday, 27.6.23 at 20:00

THE ISRAEL CAMERATA JERUSALAM / MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON

MUSICIANS

1st Violin

Matan Dagan*
Natasha Sher*
Carmela Leiman***
Petr Bobrovski
Polina Groshikova
Michael Pavia
Roman Yusupov

2nd Violin

Eduard Reznik**
Hadas Fabrikant***
Michael Kontsevich
Omri Tzach
Smadar Schidlowsky
Keren Shoshani
Eliakum Saltzman°

Viola

Shuli Waterman***
Sergei Dubov
Boris Rimmer
Eduard Shubaev
Marta Sikora

Cello

Zvi Orlianski**
Marina Katz**
Alexander
Sinelnikov***
Esther Valladares

Bass

Kai Jack
Kirill Baykov

Flute

Esti Rofé**
Avishay Srugo°

Oboe

Muki Zohar**
Ori Meiraz

Clarinet

Shira Eliassaf**
Ido Azrad°

Bassoon

Mauricio Paez**
Yolotzin Cruz Cedillo

French Horn

Alon Reuven**
Michael Altshuler

Trumpet

Raz Arad°
Dan Varon°

Harpichord

Iris
Globerson-Hirsch°

Timpani

Karen
Phenpimon-
Zehavi**

Guests in

Ben-Haim's work

Mandolin

Avi Avital
Roie Hay

Guitar

Itay Bainer

Harp

Gittit Boasson

Harpichord

Iris Globerson-Hirsch

*Concertmaster

**Principal player

***Assistant principal

°Guest

BOARD OF DIRECTORS AND MEMBERS OF THE ASSOCIATION

Ruth Arnon, Honorary President

Yair Green, Adv.*, Chairman | Jacob Aizner*, Prof. Ruth Arnon*, Avner Azulay, Talma Barabash-Knoller, CPA, Prof. Avi Ben Basat, Prof. Shlomo Biderman, Dr. Yoram Blachar*, David Blumberg*, Dr. Shmuel Cabilly*, Ruth Cheshin*, Ilan de Vries*, Prof. Menachem Fisch, Prof. Benny Geiger*, Efrat Weiman Gershony*, Prof. Moshe Hadani*, Prof. Uri Karshon, Raanan Kop, CPA*, Moshe Michles*, Prof. Dafna Schwartz*, Dov Shafir, Eli Shahaar, Baruch Shalev, Dr. Lea Shamir-Shinan*, Yehuda Zisapel, Gershon Zohar

*Member of the board

ADMINISTRATION

General Director Yoram Youngerman **Administrative Manager** Michael Kontsevich

Producer Sarah Taylor David **Music Content Coordinator** Dr. Ron Merhavi

Marketing & Advertising Manager Nadia Raz Chacham **Marketing team** Merav Hahn, Orna Izhack

Sales Manager Dagan Feder **Office Manager & CEO Assistant** Alon Snir

Stage Managers Ori Nachum, Valery Aksyonov **Recording Engineer** Eitan Shamai

Accountant Sarit Yitshaki **Legal Advisor** Adv. Ami Folman

Box Office: *3926 / 1-700-55-2000 / Sunday-Thursday 09:00-17:00

Office: 26 King David Street, Jerusalem / Tel: +972-2-5020503 / Fax: +972-2-5020504

Internet: www.jcamerata.com / Email: info@jcamerata.com

Program notes Benny Hendel **Graphic Design** Hagit Maimon

**THE ISRAEL
CAMERATA
JERUSALEM**
MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON
2022/2023

Passion for Music

SEASON 39 | THE INSTRUVOCAL SERIES

THE PHILOSOPHER